

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА”

Харків
2012

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА”

(галузь знань 0304 “Право,”
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)*

Харків
2012

Програма навчальної дисципліни “Трасологічна експертиза”
(галузь знань 0304 “Право,” освітньо-кваліфікаційний рівень
“Магістр”, спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”) /
уклад.: В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько,
М. В. Капустіна. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Яросла-
ва Мудрого”, 2012. – 14 с.

У к л а д а ч і: В. А. Журавель,
В. О. Коновалова,
В. Ю. Шепітько,
М. В. Капустіна

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 5 від 27.07.2012 р.)*

1. ВСТУП

Реалізація норм чинного законодавства, постановлення обґрунтованих судових рішень неможливі без забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою, такою, що базується на передових досягненнях науки і техніки експертизою. У зв'язку з цим зростає роль судового експерта як незацікавленої, обізнаної особи, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, необхідними для проведення трасологічних експертних досліджень. Зазначене зумовлює потребу в активізації підготовки висококваліфікованих експертів.

Програма навчальної дисципліни “Трасологічна експертиза” включає такі теми: “Основи трасології”, “Виявлення. Фіксація та вилучення слідів”, “Трасологічна експертиза”, “Трасологічні обліки (слідотеки)”, “Засоби, прилади, обладнання здійснення трасологічних досліджень”, “Експертиза слідів ніг та взуття”, “Експертиза слідів зубів людини”, “Експертиза слідів злому, інструментів, виробів масового виробництва”, “Експертиза замикальних та запобіжних (контрольних) пристроїв (засобів)”, “Експертиза вузлів та петель”, “Експертиза рельєфних знаків”, “Експертиза механічних пошкоджень одягу”, “Експертиза нашарувань на одязі (взутті)”, “Експертиза слідів транспортних засобів”, “Основи дактилоскопії”, “Папілярні візерунки”, “Дактилоскопічна експертиза”, “Дактилоскопічний облік”, “Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система”.

У результаті вивчення судової експертизи судовий експерт-магістр повинен:

– **знати** законодавство України про судову експертизу; теоретичні, процесуальні та організаційні засади провадження судових експертиз; види трасологічних експертиз; завдання трасологічних експертиз (ідентифікаційні, класифікаційні, діагностичні, ситуологічні); об'єкти та матеріали трасологічних досліджень: критерії їх придатності для дослідження; процедуру і порядок отримання зразків для порівняльного дослідження

(вільних, умовно вільних, експериментальних); методику проведення трасологічних експертиз; процедуру побудови експертних версій та завдань, визначення шляхів їх перевірки і вирішення, формулювання експертних прогнозів; процедуру проведення експертного експеримента та його значення для вирішення завдання трасологічного дослідження; структуру висновку експерта, порядок оформлення результатів експертних досліджень; сучасне дослідницьке обладнання та засоби, що використовується для проведення трасологічних досліджень; основи трасології, механізм слідоутворення; можливості застосування обчислювальної техніки та автоматизованих інформаційно-пошукових систем криміналістичного призначення, автоматизованого робочого місця судового експерта; сучасні методи, засоби та прийоми виявлення, фіксації, вилучення та дослідження слідів і речових доказів, що виступають об'єктами експертного дослідження; організацію і ведення експертно-криміналістичних карток та колекцій, форми підвищення ефективності їх використання для розкриття й розслідування злочинів;

– **уміти** правильно застосовувати на практиці набуті знання з теорії судової експертизи, виконувати на сучасному науково-методичному рівні судові експертизи; суворо дотримуватися положень зареєстрованих методик трасологічних досліджень, розробляти й упроваджувати в практику судово-експертних установ новітні методики проведення судових експертиз; висувати експертні версії та формулювати експертні прогнози; обирати методи дослідження, модифікувати існуючі й розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження; застосовувати для самостійної дослідницької діяльності набуті теоретичні знання та навички роботи з сучасним експертним обладнанням засобами; вести експертні картотеки й колекції; здійснювати дактилоскопіювання живих осіб та трупів; надавати допомогу прокурорам, слідчим, дізнавачам, оперативним працівникам у використанні техніко-криміналістич-

них методів і засобів у розкритті й розслідуванні злочинів, у тому числі у висуванні слідчих версій, відібранні зразків для порівняльного дослідження, формулюванні питань перед експертом; застосовувати технічні й криміналістичні методи й засоби пошуку, виявлення, фіксації, вилучення всіх видів матеріальних слідів та об'єктів під час провадження слідчих і судових дій, оперативно-розшукових заходів; проводити попередні дослідження матеріальних об'єктів і слідів, речових доказів з метою з'ясування підстав для порушення кримінальної справи, висування версій про природу, походження об'єкта, встановлення даних про особистість підозрюваної особи; здійснювати організацію технічного обслуговування технічних засобів у судово-експертних установах.

2. ЗМІСТ

1. Основи трасології

Поняття “трасологія” та її значення. Наукові основи трасології. Поняття “слід” у криміналістиці і трасології. Класифікація слідів. Механізм слідоутворення.

2. Виявлення, фіксація та вилучення слідів

Методи та засоби виявлення слідів. Способи виявлення потожирових слідів: фізичний і хімічний. Дактилоскопічний набір. Засоби фіксації та вилучення слідів. Способи фіксації: опис у протоколі, фотографування, копіювання, виготовлення зліпків. Особливості упакування предметів зі слідами та умови збереження.

3. Трасологічна експертиза

Поняття трасологічної експертизи та її завдання. Об'єкти трасологічного дослідження та їх класифікація. Речові докази та порівняльні зразки: критерії їх придатності для дослідження. Методи трасологічних досліджень. Види трасологічних експертиз.

4. Трасологічні обліки (слідотеки)

Трасологічний облік як вид криміналістичного обліку. Правові основи функціонування. Класифікація трасологічних обліків. Зміст оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових колекцій слідотек. Джерела їх формування. Реєстраційна картка: поняття, значення, особливості складання. Використання даних трасологічних обліків при провадженні експертиз.

5. Засоби, прилади, обладнання здійснення трасологічних досліджень

Мікроскопи: призначення, технічні характеристики, програмне забезпечення. Криміналістичні оптичні компаратори: технічні можливості, основні показники, характеристика відеокамер і панелі управління. Ціанокрилатова та нінгідрінова камери: призначення, можливості, технічні характеристики. Автоматизовані інформаційні пошукові системи, їх види та значення.

6. Експертиза слідів ніг та взуття

Поняття слідів ніг, види та значення для розслідування злочинів, “доріжка” слідів та її елементи. Будова ступні людини та елементи підошви взуття. Загальні та окремі ознаки слідів ніг та взуття. Завдання експертизи слідів ніг та взуття. Об’єкти та матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи слідів ніг та взуття. Сучасне дослідницьке обладнання: прилад для освітлення та фотографування підошви взуття або плівки з її відбитком “Foto-Light-Box” та прилад для відновлення відбитка взуття “DOCUSTAT DS-210”.

7. Експертиза слідів зубів людини

Види слідів зубів та механізм їх слідоутворення. Будова зубного апарату людини. Ідентифікаційні ознаки зубів людини. Завдання експертизи слідів зубів людини. Об’єкти і матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи слідів зубів людини.

8. Експертиза слідів злому, інструментів, виробів масового виробництва

Види слідів знарядь злому та інструментів, їх класифікація. Основні способи злому. Загальні та окремі ознаки слідів зна-

рядь злому та інструментів. Завдання експертизи слідів злому, інструментів, виробів масового виробництва. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи слідів злому, інструментів, виробів масового виробництва. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження.

9. Експертиза замикальних та запобіжних (контрольних) пристроїв (засобів)

Поняття та види замикальних та запобіжних пристроїв. Завдання експертизи замикальних та запобіжних пристроїв. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи замикальних та запобіжних пристроїв. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження. Сучасне дослідницьке обладнання: настільний рентгенівський флюороскоп.

10. Експертиза вузлів і петель

Види вузлів і петель. Завдання експертизи вузлів і петель. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи вузлів і петель. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження.

11. Експертиза рельєфних знаків

Види рельєфних знаків та способи змін їх зображень. Завдання експертизи рельєфних знаків. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи рельєфних знаків. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження. Використання сучасних засобів дослідження: набір для відновлення серійних номерів, реактиви для відновлення серійних номерів на пластмасі.

12. Експертиза механічних пошкоджень одягу

Види механічних пошкоджень одягу. Завдання експертизи механічних пошкоджень одягу. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи механічних пошкоджень одягу. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження.

13. Експертиза нашарувань на одязі (взутті)

Завдання експертизи нашарувань на одязі (взутті). Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи нашарувань на одязі (взутті). Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження.

14. Експертиза слідів транспортних засобів

Види слідів транспортних засобів та механізм слідоутворення. Загальні й окремі ознаки слідів транспортних засобів. Завдання експертизи слідів транспортних засобів. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення експертизи слідів транспортних засобів. Особливості проведення експертного експерименту та його значення для вирішення завдань дослідження.

15. Основи дактилоскопії

Поняття дактилоскопії та її значення. Історія дактилоскопії. Особливості шкіри на долонній поверхні рук. Ознаки рельєфу шкіри на долонній поверхні рук. Основні властивості папілярних ліній. Механізм утворення слідів пальців рук.

16. Папілярні візерунки

Поняття папілярного візерунку та його будова. Типи папілярних візерунків: завиткові, дугові, петльові. Загальні та індивідуальні ознаки папілярних візерунків. Поняття і значення пороскопії та еджеоскопії.

17. Дактилоскопічна експертиза

Завдання дактилоскопічної експертизи. Об'єкти й матеріали дослідження. Коло вирішуваних питань. Методика проведення дактилоскопічної експертизи. Сучасне дослідницьке обладнання: лабораторний комплекс для дактилоскопічного дослідження.

18. Дактилоскопічний облік

Поняття дактилоскопічного обліку та його правова регламентація. Особливості формування слідотек. Зміст слідотеки. Дактилоскопіювання живих осіб. Особливості дактилоскопіювання трупів. Дактилоскопічна формула: основна й додаткова. Особливості здійснення перевірки за криміналістичними дактилоскопічними обліками. Використання даних дактилоскопічного обліку при проведенні експертних досліджень.

19. Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система

Поняття автоматизованої дактилоскопічної ідентифікаційної системи та її можливості. Особливості функціонування системи. Порядок отримання пальцевих відбитків. Оптикоелектронні пристрої без фарбового дактилоскопіювання. Електронні дактилокарти.

4. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общ. теории / Т. В. Аверьянова. – М.: Норма, 2006. – 479 с.

Алиев И. А. Концептуальные основы общей теории судебной экспертизы / И. А. Алиев, Т. В. Аверьянова. – Баку: ВЕК, 1992. – 165 с.

Біленчук Л. Д. Проведення судових експертиз: довід. / Л. Д. Біленчук, М. Н. Курко, С. М. Стахівський. – К.: Укр. акад. внутр. справ, 1996. – 52 с.

Бушин А. В. О некоторых способах криминального вскрытия запорно-пломбировочных устройств / А. В. Бушин // Теорія та практика суд. експертизи і криміналістики: вип. 2: [зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.] / ред. кол.: М. Л. Цимбал, М. І. Панов, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. – Х.: Право, 2002. – С. 210-214.

Винберг А.И. Судебная экспертология / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская. – Волгоград: НИРИО, 1979. – 181 с.

Герасимов А. М. Криминалистическое исследование современных типов пломб и закруток железнодорожных вагонов: учеб. пособ. / А. М. Герасимов, В. Е. Капитонов, Н. Ф. Пименов, В. Л. Рыжков. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1988. – 60 с.

Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве / В. И. Гончаренко. – Киев: Выща шк., 1980. – 160 с.

Грановский Г. Л. Основы трасологии (общая часть): учеб. / Г. Л. Грановский. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1965. – 196 с.

Грановский Г. Л. Основы трасологии (особенная часть): учеб. / Г. Л. Грановский – М.: ВНИИ МВД СССР, 1974. – 240 с.

Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза: учеб. / А. М. Зинин, Н. П. Майлис. – М.: Право и закон, 2002. – 318 с.

Про призначення та проведення судових експертиз: інстр.: затв. наказом М-ва юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 (в ред. наказу М-ва юстиції України від 30 груд. 2004 р. № 144/5) // Офіц. вісн. України. – № 5. – Ст. 325. – С. 276.

Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. наказом

МВС України № 785 від 11 серп. 2001 р. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 52.

Інструкція про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України: затв. наказом МВС України та ДДУПВП № 823/188 від 23 серп. 2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 52.

Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій: [навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / Н. І. Клименко. – К.: Ін Юре, 2007. – 528 с.

Герасимов А. М. Криминалистическое исследование следов на металлических хранилищах, взломанных орудиями механического воздействия и с помощью взрыва: метод. рекомендации / А. М. Герасимов, В. Е. Капитонов, В. В. Мартынов и др. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1989. – 40 с.

Лисиченко В. К. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике: учеб. пособие / В. К. Лисиченко, В. В. Циркаль. – Киев: Изд-во КГУ, 1987. – 100 с.

Майлис Н. П. Судебная трасология: учеб. для студ. юрид. вузов / Н. П. Майлис. – М.: Экзамен, Право и закон, 2003. – 272 с.

Найдис И. Д. Использование следов орудий взлома и инструментов для расследования преступлений: учеб. пособ. / И. Д. Найдис. – Х.: Юрид. ин-т, 1980. – 40 с.

Орлов Ю. К. Формы и выводы эксперта / Ю. К. Орлов. – М.: ВИИСЭ, 1981. – 124 с.

Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе / Е. Р. Россинская. – М.: б.и., 1996. – С. 376.

Самойлов Г. А. Исследование пломб. Криминалистическая экспертиза / Г. А. Самойлов. – Вып. VI. Разд. 8: Трасология. – М.: ВШ МООН СССР, 1968. – С. 206-225.

Сегай М. Я. Современные возможности судебных экспертиз в свете достижений науки и техники / М. Я. Сегай. – К.: б.и., 1987. – 247 с.

Сегай М. Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки / М. Я. Сегай // Теорія та практика су-

дової експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 25-32.

Сегай М. Я. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологии) / М. Я. Сегай, В. К. Стринжа. – К.: Ин Юре, 1997. –174 с.

Словарь основных терминов судебной экспертизы. – М.: б.и., 1980.

Шепітько В. Ю. Типи вузлів і петель: довід. для працівників правоохорон. органів / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва, С. В. Волобуєва та ін. – Х.: Право, 2007. – 116 с.

Хрусталеv В. Н. Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях / В. Н. Хрусталеv, Р. Ю. Трубицын. – СПб.: Питер, 2003 – 208 с.

Чугунов А. М. Запорно-пломбировочные устройства и их криминалистическое исследование: учеб.-справ. пособие / А. М. Чугунов, Б. Н. Морозов. – Саратов: Изд-во СЮИ МВД России, 2001. – 96 с.

Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: учеб.-теорет. пособие / М. Г. Щербаковский. – Харьков: Эспада, 2005. – 536 с.

Эйсман А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование / А. А. Эйсман. – М., 1967. – 267 с.

Эксперт: рук-во для экспертов органов внутр. дел / под ред. Т. В. Аверьяновой, В. Ф. Статкуса. – М.: КноРус, Право и закон, 2003. – 592 с.

Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 387 с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА”

(галузь знань 0304 “Право,”
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”)

У к л а д а ч і: ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна,
ШЕПТЬКО Валерій Юрійович,
КАПУСТІНА Марієтта Владиславівна

Відповідальний за випуск *В. Ю. Шепітько*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2012

Підп. до друку 03.08.2012. Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,87. Обл.-вид. арк. 0,41. Вид. № 161.
Тираж 50 прим. Зам. № 4459. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.